

درس فارغ فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی غسل الجنابة

موضوع جزئی: موجبات جنابت - جماع

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۸ آذر ۱۳۹۹

مصادف با: ۲۲ ربیع الثانی ۱۴۴۲

جلسه: ۴۳

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

سخن در موجبات جنابت بود. عرض شد که دو چیز موجب جنابت و به تبع آن، وجوب غسل می شوند که اولی خروج منی و دومی جماع است. عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، دومین چیزی که موجب جنابت می شود، جماع است، هرچند که انزالی صورت نگیرد ولو حشفه یا مقداری از آلت که قطع شده است و به اندازه حشفه باشد در قبل یا دبر داخل شود. بحث مذکور از چند جهت مورد بررسی قرار گرفته است؛

جهت اول، این است که جماع که از آن به التقاء الختائین [، یعنی دخول ذکر در فرج زن] تعبیر شده است، بنفسه موجب غسل می شود، هرچند انزالی صورت نگیرد ولو حشفه یا مقداری از آلت که قطع شده است و به اندازه حشفه است در قبل یا دبر داخل شود.

مرحوم صاحب جواهر (ره) بر حکم مذکور، ادعای اجماع محصل و منقول کرده است و حتی فرموده است که این مطلب از حد استفاضه گذشته است و متواتر است. روایات متعددی نیز در این رابطه وارد شده اند که روایات ذیل از آن جمله اند؛

روایت اول: صحیح ابن بزیع: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ يَغْنِي ابْنُ بَزِيعٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ الرَّضَا (ع) عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ الْمَرْأَةَ قَرِيبًا مِنَ الْفَرْجِ فَلَا يُنْزِلَانِ، مَتَى يَجِبُ الْغُسْلُ؟ فَقَالَ: «إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ»، فَقُلْتُ: التَّقَاءُ الْخِتَانَيْنِ هُوَ غَيْبُوبَةُ الْحَشْفَةِ؟ قَالَ: «نَعَمْ».^۱

روایت دوم: صحیح محمد بن مسلم: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ مَتَى يَجِبُ الْغُسْلُ عَلَى الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ؟ فَقَالَ: «إِذَا أَذْخَلَهُ فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ وَالْمَهْرُ وَالرَّجْمُ».^۲

روایت سوم: مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ فِي آخِرِ السَّرَائِرِ ثَقَلًا مِنْ كِتَابِ النُّوَادِرِ لِأَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرِ بْنِ بَرْزَنْطِيٍّ صَاحِبِ الرَّضَا (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ مَا يُوجِبُ الْغُسْلَ عَلَى الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ؟ فَقَالَ: «إِذَا أَوْلَجَهُ أَوْجَبَ الْغُسْلُ وَالْمَهْرُ وَالرَّجْمُ».^۳

روایت چهارم: صحیح زرار: عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: جَمَعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَصْحَابَ النَّبِيِّ (ص)، فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي الرَّجُلِ يَأْتِي أَهْلَهُ فَيُخَالِطُهَا وَلَا يُنْزِلُ؟ فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ: إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجِبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ فَقَالَ

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۶، ص ۱۸۳، ح ۲.

۲. همان، ص ۱۸۲، ح ۱.

۳. همان، ص ۱۸۵، ح ۸.

عُمَرُ لِعَلِيٍّ (ع): مَا تَقُولُ يَا أَبَا الْحَسَنِ؟ فَقَالَ عَلِيٌّ (ع): «أَتُوجِبُونَ عَلَيْهِ الْحَدَّ وَالرَّجْمَ وَلَا تُوجِبُونَ عَلَيْهِ صَاعًا مِنْ مَاءٍ إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجِبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ» فَقَالَ عُمَرُ: الْقَوْلُ مَا قَالَ الْمُهَاجِرُونَ وَدَعُوا مَا قَالَتِ الْأَنْصَارُ.^۱

زراره از امام باقر (ع) نقل کرده است که روز عمر بن خطاب اصحاب پیامبر (ص) را جمع کرد و گفت که درباره شخصی که با همسرش جمع شده است، ولی انزال نکرده است، چه می‌گویید؟ انصار گفتند که غسل، به واسطه انزال واجب می‌شود [و چون انزالی صورت نگرفته است، پس غسل واجب نیست] و مهاجرین گفتند که اگر ذکر مرد با فرج زن ملاقات کند [و حداقل به مقدار حشفه داخل فرج زن شود]، غسل بر او واجب می‌شود، پس عمر به امام علی (ع) عرض کرد که یا اباالحسن شما چه می‌گویید؟ امام علی (ع) فرمود که چگونه است که اگر شخصی با غیر همسرش هم‌بستر شود، حد و رجم (سنگ‌سار) را بر او واجب می‌کنید، ولی غسل را بر او واجب نمی‌کنید؟ سپس آن حضرت (ع) فرمود که اگر التقاء ختانان صورت گیرد و به مقدار حشفه داخل فرج شود، غسل بر او واجب می‌شود [کنایه از اینکه صرف دخول موجب وجوب غسل می‌شود و انزال، ملاک برای وجوب غسل نیست]، پس عمر گفت که سخن، سخن مهاجرین است [، یعنی سخن مهاجرین که با کلام امام علی (ع) مطابق است، پذیرفته است] و سخن انصار را [که ملاک وجوب غسل را انزال دانستند] رها کنید.

چهار روایت مذکور، مؤید کلام مرحوم سید (ره) می‌باشند که جماع، موجب جنابت می‌شود هرچند که به مقدار حشفه داخل شده باشد و انزالی نیز صورت نگرفته باشد. پس ملاک برای صدق جنابت، التقاء ختانین و دخول آلت مرد در فرج زن است، هرچند دخول، به مقدار حشفه باشد و لازم نیست که انزالی صورت گیرد، بلکه صرف دخول حشفه موجب جنابت و در نتیجه، وجوب غسل می‌شود.

روایاتی نیز وجود دارند که بعضی از آنها بر تلازم غسل با حدّ و مهر دلالت دارند، یعنی اگر شخص عملی انجام دهد که موجب وجوب پرداخت مهر یا اجرای حدّ شود، غسل جنابت نیز واجب می‌شود [چون لزوم حدّ و مهر مربوط به جماع است، یعنی با تحقق جماع، در بعضی از موارد (مجامعت با همسر)، پرداخت مهر واجب می‌شود و در بعضی از موارد (مجامعت با اجنبی)، حدّ جاری می‌شود].

از اطلاق کتاب نیز همین مطلب استفاده می‌شود. خداوند متعال فرموده است: «...أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا...»^۲ یا با زنان آمیزش جنسی داشته‌اید، و در این حال، آب (برای وضو یا غسل) نیافتید، با خاک پاکی تیمم کنید... . از اطلاق آیه مذکور، استفاده می‌شود که صرف جماع و آمیزش با زن، موجب وجوب غسل می‌شود و لازم نیست که حتماً انزال صورت گیرد تا جنابت محقق شود و غسل واجب گردد.

از مجموع روایاتی که ذکر شد به ضمیمه آیه مذکور، نتیجه گرفته می‌شود که جماع، عدل منی و انزال است و موجب تحقق جنابت و وجوب غسل می‌گردد.

روایاتی نیز وارد شده‌اند که وجوب غسل را متوقف بر انزال دانسته‌اند، یعنی از این روایات استفاده می‌شود که جنابت در فرضی محقق می‌شود که انزال صورت بگیرد و در آن فرض غسل جنابت واجب می‌شود که این روایات با روایات چهارگانه‌ای که به آنها

۱. همان، ص ۱۸۴، ح ۵.

۲. «المائدة»: ۶.

اشاره شد، منافات دارند چون در آن روایات چهارگانه، وجوب غسل متوقف بر انزال الماء نشده بود و صرف دخول به مقدار حشفه موجب جنابت و وجوب غسل می‌شد.

روایات ذیل از جمله روایاتی می‌باشند که تحقق جنابت و وجوب غسل را متوقف بر انزال دانسته‌اند؛

روایت اول: عَنْ عُبَيْسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: «كَانَ عَلَيَّ لَا يَرَى فِي الْمَذْيِ وَضُوءاً وَلَا غُسْلاً مَا أَصَابَ الثَّوْبَ مِنْهُ إِلَّا فِي الْمَاءِ الْأَكْبَرِ»^۱.

روایت دوم: عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَرَى فِي الْمَنَامِ حَتَّى يَجِدَ الشَّهْوَةَ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ قَدْ احْتَلَمَ فَإِذَا اسْتَيْقَظَ لَمْ يَرَ فِي ثَوْبِهِ الْمَاءَ وَلَا فِي جَسَدِهِ، قَالَ: «لَيْسَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ»، قَالَ: «كَانَ عَلَيَّ (ع) يَقُولُ: "إِنَّمَا الْغُسْلُ مِنَ الْمَاءِ الْأَكْبَرِ فَإِذَا رَأَى فِي مَنَامِهِ وَلَمْ يَرَ الْمَاءَ الْأَكْبَرِ فَلَيْسَ عَلَيْهِ غُسْلٌ"»^۲.

ظاهراً این دو روایت، با چهار روایتی که بر تحقق جنابت و وجوب غسل به صرف دخول به مقدار حشفه و عدم لزوم انزال در تحقق جنابت، دلالت دارند، منافات دارند، لکن عرض می‌شود که این دو روایت، صلاحیت مقابله با روایات چهارگانه‌ای که به آنها اشاره شد را ندارند که توضیح آن، ان شاء الله، در جلسه آینده بیان خواهد شد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۷، ص ۱۸۷، ح ۶.

۲. همان، باب ۹، ص ۱۹۶، ح ۱.